

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) Egyes szám ára: 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utca 5. sz.)

Krisztus és a fenyőfa.

Legenda.

Mikor Krisztust halni vitték,
 Üzé, hajtá a sok pribék.
 Nehéz kereszt nyomta vállát,
 Megpihenni még se hagyták.
 Golgota hegy oldalába
 Sudar fenyő árnyékába
 Mégis . . . mégis pillanatra
 Megállhata, megnyughata.
 Sudar fenyő szívós ága
 Mindannyia karddá válva,
 Lehajolt a Megváltóra,
 Hogy megvédi, hogy megója.
 Krisztus urunk, a mint látja,
 Mit akar a fenyő ága, —
 Szóla hozzá szelid szóval:
 Légy megáldva minden jóval,
 Se forró nyár, se hideg tél
 Soh'se bántson jószágodér':
 Örök zöldben virulj békén,
 Magas hegyek meredekjén.

Végh Mátyás.

Az én küzdelemmel teli, itt-ott nagyon keserves pályámon keresztül úgy tanultam, hogy az egyedüli boldogság, az élet minden boldogsága, a jószágban van és a legnagyobb öröm e földön másnak okozni örömet.

Daudet Alphonse.

Az idő teljességében.

Róma hatalmába kerítette, kizsákmányolta a világot, és mi lett eredménye? Elpuhultság, unalom és minden magasabb törekvésnek megsemmisülése. A régi római vitézség eltűnt, a valódi hősiak kihaltak Catoval és Uticával. Zsarnokság és fényűzés uralgott mindenütt a trónkörül. A görög császári és latin világ, az emberiség legmiveltebb része teljes reménytelenséggel szemlélte a helyzetet.

Ekkor Jézus, Galilea profétája megjött, tanított, meghalt és egy új remény napja sütött fel az emberiség életégén. E szokatlan tünemény áthatotta az egész világot. „Isten az embereknek nem adta a félelemnek, hanem a hatalomnak, a szeretetnek és józan elmének lelkét.“ A szegény megvetett, üldözött emberek jobban örültek az életnek, mint mások. Jézus egy lelki életet adott és ezt bőven adta. És a mint mondják: „Isten, a ki parancsolta a világosságnak kitérni a sötétségből, világított a mi sziveinkben.“ „Háborgattatunk mindenfelől, de meg nem semmisítettünk, megijesztettünk, de nem estünk kétségbe, üldöztettünk, de nem veszítettünk el, elestünk, de nem haltunk meg.“ Az emberek nyilván meghallották az örömhírt s az melegséget és világosságot teremtett sziveikben.

Jézus eljövetele nagy örömet okozott. Egy új remény szállotta meg a reménytelen világot. És most mond meg nekem oh tudománynak embere! mond meg legmélyebb bölcséletnek buvára! mely idegen hatalom teremtette újra egészében ezt a világot?

Mindennek titka abban van, hogy Jézus az isteni szeretetnek kinyilatkoztatása volt. Ő oly erősen meg volt győződve, hogy Isten az ő atyja és hogy minden ember, mint ő, Istennek kedves gyermeke, hogy ő ugyanoly hitet tételezett fel az emberekről, mint a milyent önmagában érzett. Ő az atyai szeretetnek nyilatkozata volt, úgy hogy a kik őt látták, az atyát látták. Természeténél fogva nem különbözött más emberektől, mivel magát leginkább „emberfiának szerette nevezni, azaz embernek“. Ő egyenlővé tette magát embertársaival, senkit sem tartott közönséges vagy tisztátalan embernek, és azok, a kiket ő így illetett, az isteni jószágba vetett saját hitével, önmaguk lettek kijelentésévé ama jósnak, mert a mit szeretünk, közbenjárókká teszen minket másokért ama dologban, melyet szeretünk.

Jézus annyira ihletve volt saját lelki látomásai által, hogy véghetetlen gyöngédsége, mindent megbocsátása, mindent átölelő szeretete által, a boldogtalan és elhagyatott, a ki Isten és remény nélkül élt a világon, ugyanazon elragadó látásra emelkedett. Ezen Istenben való hitből, bizalomból, mint végtelen szeretet származik minden keresztényi kegyelem. A benne való öröm békéltet ki másokkal, a benső megelégedés ad nekünk türelmet elviselni a gonosz háborgatását és rágalját. Ez isteni béke tesz minket megelégedetté minden körülményeinkben s ez ad erőt önmegtágadásra. Az Istenben való erős hit vezet minket szüntelenül a jöttevésben. Midőn benső nyugalmunk van, mindent helyesen cselekszünk, midőn pedig hiányzik benső békénk, semmi jót tenni nem tudunk.

Ez nem régi történet, azért mert elmúlt. Ez élet a lélekben van és oly eleven ma, mint először volt, az közel van mindnyájunkhoz, mint volt Péterhez, Jakabhoz és Jánoshoz. Oh én lelkem fogadd el a béke ez ajándékát, melyet Isten mindig kész adni. Ne légy nyugtalan szívem, mivel oly sok dolog látszik rosznak lenni, mivel oly sok nyomor veszen körül. Ne búsulj, remény nélkül, midőn egyedül vagy hagyva a világon! Higyj Istenben, mert ő minden roszból jót hoz elé! Higyj ő benne, mert ő a te szabadítód, ő a te Istened!

J. Freeman Clarke.

Ford. Nagy Lajos papj.

Egy kalvinista unitárius.

Emile de Laveley publicistai és nemzetgazdasági munkák kitűnő írója Lüttichi tanár volt és tavaly végezte be élete pályáját, a melyet gróf d'Alviella rajzolt és ada ki ezen az éven francia nyelven. Az „Athenaeum“ ezt a könyvet bírálva, érdekes dolgokat beszél el a kimultról, a melyeket az Unitár. Közlöny olvasóival is közölni méltóknak véltem. És ez a tárgya a következő czikknek.

„Hogy Em. de Laveley a legjobb és szeretetre méltóbb emberek egyike volt, a felől nem lehet kétség, valamint a felől sem, hogy irodalmi, művészeti és politikai tárgyakban igen illetékes kritikus és általában igen magas miveltségű férfi vala. Gróf d'Alviella könyve derék előbeszédében kimutatja teljes igazsággal, hogy Laveley volt az, a ki a legkülönbféle tárgyakról úgy irt, hogy mindig és mindenben igazság (justitia) szeretetet, folytonos ügyességet és szakértést, önálló következetességet, egész életén át tartó megfontolást és halála napjáig nem szünő páratlan tevékeny-

séget tanusított, szóval egy világpolgári ironnak tökéletes példánya volt. Bajos megmondani, hogy vajon Angliát, Franciaországot vagy Belgiumot ismerte-e legjobban, és valóban mind a három tekintetében fegyverkezetének kevés hiánya volt. A Protestantismus, a melyet fiatalkori catholicismusa helyett vett fel, rokonszenvet keltett benne a német tevékenység egyik oldala iránt, a melyhez őt családjának Flamand ága is vonzotta. De a Porosz militarismusnak határozott ellensége volt. Hosszu irodalmi éltében soha sem csökkent benne a magas erkölcsiség és a szellemi szorgalom. Bármily jártas volt a nemzetgazdaság tudományában, azt hitte egész éltén át, hogy a politica oeconomianak az erkölcsiség szolgáltatában kell állani s végcéljének az embert, nem a vagyont (gazdagságot) tartotta. Utolsó éveiben az oly kérdésekben, minő a Felsőház fentartása, a Whiggekkel* tartott, de az oly kérdésekben, minő a fokozatos adó,** a Belgiumi haladó párt hű tagja maradt. A socialismust csak mint tudományos és tanári székben tárgyalandó elméletnek tartotta és Angliában őt „keresztény socialistának“ czimezték. Kora éveibeli catholicismusát és későbbi évei protestantismusát azonegy vallásnak tartotta. A felekezeti név változtatását főképp családi viszonyok okozták. A míg élt az anyja, nem kívánt megválni attól az egyháztól, a melynek a dogmáit egyébaránt soha sem hitte; későbbi éveiben pedig neje s gyermekei protestantismusa eszközölte az evangélikus egyházhoz járulását és temploma látogatását, jól lehet azt, a mit természetfelettinek vélt benne, nem vallotta. Amerikai nyelven szólva: Radicalis unitárius volt. Valójában szilárdul hitt Istenben és egy jövő életben, mélyen tisztelte Krisztus szavait, jelesen a hegyi prédikációt, de az Istenségről való taunt és a csudákat elvetette. Soha senki sem irt erélyesebben az oly kérdésekről, mint: „Mit állit elénk az Evangelium imádásunk tárgyául? Az igazság (veritas) és szeretet Istenét. Mit tanit? Atyafiságot az emberek közt, a léleknek a test feletti győzedelmét, észbeli és észszerü szabadságot. Mit parancsol? Azt, hogy szeressük embertársainkat és tegyünk jót velök, a mennyit csak lehet. Micsoda czeremoniákat szab elénk? Semmifélet. Az Istent lélekben és igazságban, szertartások nélkül kell imádni. Ki fog üdvözülni? Nem az, a ki a Római Egyház csalhatatlanságában vagy a szeplőtlen fogantatásban hiszen, hanem“ — és itt a hegyi prédikációból vett meghagyások következnek. Azután: „Nem kell kárhóztatni a véleménybeli tévedéseket, . . . de jaj a Farizeusoknak, jaj a képmutatóknak, jaj a szegények elnyomóinak! Az emberiség jóllakott a dogmai szórshasogatásokkal és a testi czeremoniákkal. Az emberiség a jogosságot és igazságot (justitia, veritas) szomjuhozza.“ Laveley

* Most „mérsékelt szabadelvűeknek“ nevezik.

** Progressive taxation.

reménylette, hogy ki fog küszöböltetni a protestantismusból az, a mit ő természetfelettinnek nevez és úgy vélekedett, hogy a munkás osztály megtér a kereszténységhez (a melyről elismeri, hogy Europa szárazföldén azon osztály csaknem általánosan elállott tőle), hogyha megérti, hogy Krisztus szerezte neki a szabadságot és egyenlőséget. A szabadelvűség — azt írja L — kihal, ha el nem ismeri, hogy vallási eszmény nélkül miveltség nem haladhat elé. A jövő vallása a Jézus Krisztus szerinti kereszténység. Laveley ezeket a tanokat maga alkotta meg magának, mint alkották maguk maguknak mások másutt. De az ő eszméi sajátjai valának, nem másoktól kölcsönöztek és elvégre senki sem irt ama nézetek támogatására oly ékesszólással, mint ő. Akármiről irt és terjedelmesen irt: a bimetallismusról, az antik bronzokról, az irgalmas intézetek szervezetéről, a Balkán félsziget fiatal népeiről, a Britt parlamentről, a czéhokról, az adóztatásról, a Frankok történelméről, a Provençi irodalomról, a köznevelésről, a szabad kereskedésről, a korai German vagy korai Skandinaviai versszerzésről, a mezei gazdaságról, a Sir Robert Peel életéről, a háboru feletti választott bíróságról, Afrika belsejéről és Congoról, Olaszországról, a Belgiumi alkotmány revisiójáról, a magán birtoknak háboru idején való viszonyairól, a vasutakról vagy Egyiptomról, sehol és soha sem feledkezett meg a vallásról is vitatkozni és azok az iratai jöttek minden nyelvre való fordításaik által legterjedelmesebb forgalomba, a melyek — saját szavai szerint -- a következő nézetet tanították:

„A Krisztus vallása, dogma és majdnem minden szertartás nélkül, az Istennek, mint a tökéletesség mintalényének, szeretete, az emberszeretet, az irgalmesség. Ezeknél semmi sem lehet kevésbé theologiaszerű, kevésbé clericalis; semmi sem bölcséletibb, mélyebb s egyszersmind egyszerűebb.“

Eddig és így a nevetlen bíráló, a ki hogy netalán unitárius-é, nem tudom. De tudom 1.) azt, hogy az „Athenaeum“ szerkesztő testülete egészben nem az, és 2.) azt, hogy szerkesztősége az abban a folyóiratban megjelenő cikkeket ugyszólva magáénak vallja és semmi kifogása ellenök nincsen

Dr. Brassai Sámuel.

Atyám sirhalmán. ~~KU~~

Megállva néma hantodon,
Sirok: »Kelj föl, atyám!
Hiszen fiad, az árva, én
Arczod se láthatám.
Nem láttam egy szelíd mosolyt,
Borongva sem szemed:
Midőn kegyelt a sors, avagy
Ki kelt te ellened.

•

»Az éltem első napja is.
Egy kín-kereszt vala ;
Fölöttem örül álla ott
Gyász-sorsom angyala.
S míg jó anyám nemes szívét
Öröm s bú járta át,
A hit vigassza felhozá
Reménye hajnalát.

»Azóta húsz, húsz hosszú év
Haladt lomhán tova ;
Emléked ím szívemben él,
Nem évül el soha.
Megőrzöm azt, megszentelem
Keblem érzelmiben
S hő lelkem is — a míg csak él —
Áldozni fog hiven.«

Józan Miklós.

Az öreg asszony bibliája. J-E

Harmadik közlemény. *

Három gyermekök volt. A két nagyobbikat szárnyára bocsátották s nagyon meg voltak elégedve mind a kettő szerencsés-jével. Mind a kettő ott volt a faluban s mind a kettő szorgalmas, jóra való élettársat kapott. Gazdag egyik sem volt, még a falusi beszéd szerint sem, de a tavaszi munkát jól el tudták végezni a magok erején s a nyáriban megsegítették az öregek is.

Jóllehet kettő kiszállott a házból, még sem maradt üresen, mert a harmadik, egy kis leány ott volt velök s tele töltötte a házat is, meg a szívöket is, mert olyan szorgalmatos, olyan jóféle teremtés volt. A kis leányt mindenki úgy nézte, mint anyja szakasztott mását. Ez a szép gyermek már csak azért is nagy boldogság volt nekik, mivel a többenél tíz évvel volt fiatalabb.

Egyik tavasz megnyílása nagy csapást hozott a családra. A fő, az édes apa egy pár napi betegség után meghalt. A bánat, az elhagyottság annyira lesujtotta az anyát, hogy néha szeretett volna utána menni ő is, ha azt a kis leányt nem kellene magára hagyni. Hiába, ez nem lehetett, de megtett az, a mire gondolni sem mert: a következő tavaszon, éppen a mikor egy éve mult a jó férj halálának, a faluban kiütött egy ragályos betegség s egyik után a másik gyermek s közöttük az ő leánya is leszakított és elhervadt, mint az ablakjából leszakított rózsza.

* A második közleményt l. V köt.

Ez már nagyobb csapás volt még az elsónél is, mért ezzel sirba szállt az a kis vigasztalás is, a mi a másik után megmaradt. A ház dolgát rendbe szedték, mert a fia haza költözött, de, hiába, azt, a kit a falu kikísért a temetőbe, senki sem hozhatta vissza. Fia, menyé, s az unokák nyüzsgöttek körülötte s kedvébe is jártak, de ő mindennap csendesebb lett. A mező munkáját rájok bízta, a ház dolgát igazgatta, a mellett az Isten beszédjére volt legtöbb gondja.

A kedves biblia, melyből a jó apjukkal szokott volt olvasni, s melyet kis lányának is olykor magyarázgatott, volt minden vigasztalása. . . .

A husvét ünnepe közeledett. Ugy repeseltek örömben a kis unokák, hogy ismét lesz piros tojás s öntözés! A mennyire lehetett, osztozott örömben, de a gondját nem tudta levenni az eltávozott kedvesekről.

Eljött nagy péntek. Keservesen szomoru nap volt ez neki. Elévette könyvét és olvasta Lukács evangéliuma 22-ik s következő részeit. Olvasta és olvasta. Ott állottak előtte az írástudók öszegyülve, tanácskozva, hogy miképpen veszithetnék el Jézust.

A szelid, jó Jézus érezte a veszélyt s elment az olajfák hegyére tanítványaival s félrevonult, hogy imádkozzék. És imádkozott némán, csendesen, bizalommal, mint a hogy a fiu szokott szerető atyjához beszélni. És oly boldog vala!

Vége volt az imádságnak, keresi tanítványait s ime azok alusznak, a helyett, hogy imádkoztak volna. . . . Ez nem első csalódása, de nem is az utolsó. Ismét visszatért atyjához, ismét imádkozott, s ismét boldog volt, hogy csalódjék másodszor, harmadszor s hogy utolsó csalódása nagyobb legyen az elsónél. . . .

Nem kellett, hogy soká várjon. Ime egyik azok közül, a ki együtt étt vele a vacsorából, a barátság, a szeretet zálogával: csókkal árulja el. Oh, minő sötét arcz, mily fekete lélek!

A jó öreg asszony szemei könnyel teltek meg, zokogásba tört ki s azt a sötét arczot mind maga előtt látta, s látta, hogyan töri le az ő legkedvesebbje életét. A mester s az édes leánya képe egybeolvadt borus tekintete előtt s ő sírva, gyászruhába öltözve ment Mária Magdalénával s a másik Máriával a sírhoz, de lám a sír üres, a szózat fülébe cseng: miért keressetek holtak között az élőt?

Ez a szó: „élő“ megragadta figyelmét. De hát lehetséges volna, hogy éljen az, a kit annyira szeretett? Hát a sír nem rejt magába mindent? Hát az, a mit szeretett, nem semmisült volna meg?

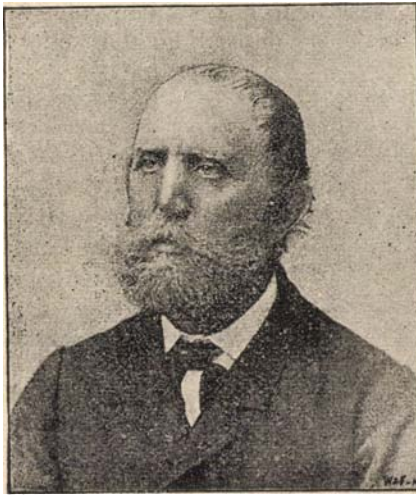
Nem lehet másképpen, hiszen ő most is úgy szereti, mint akkor, a mikor itt volt vele, ott ült az ablak előtt! Nem lehet másképpen, hiszen ő nem arczát, nem szemét, nem öltönyét, hanem

azokat együtt s azokon túl valami mást szeretett, azt, a mit most is szeret, a mit nem temethettek el.

Ismét elolvasta „Miért keresitek az élet a holtak között“ s arcza kezdett derülni, lelke vidámabb lett. Egy áldó, egy boldogító vigasz, a hit vigasza szállott szívébe, s mikor eljött a husvét reggele, érezte, hogy ő is feltámadott, új életre kelt abból a sötét, gyászos életből, a mely olyan volt körülötte, mint a sir.

Igy váltja fel a bánatot az öröm, a szomorúságot a vigasztalás azok részére, a kik az Urnak útain járnak és benne bíznak.

Boros György.

Raffaj Károly.

(Arczképpel.)

Az erény, a becsület útján járó, hazájáért, egyházáért lelkesedő férfi, életébe tiszteletet vív, érdemel s a halálban is tisztelet, kegyelet tárgya.

Ilyen férfi volt Raffaj Károly.

Raffaj Károly egy tisztas papi család nemes ivadéka volt. Született Fiafalván 1834-ben. Szülõi Raffaj Dániel és Vas Ágnes voltak. A falusi iskolát Uj-Székelyen, hová szülõi időközben átköltöztek, elvégezve, a székely-kereszturi unitárius gimnáziumba, onnan meg, az öt osztály végeztével, Kolozsvárra, az unitárius főgymnasiumba ment. Szép sikerrel elvégezvén, papi pályára lépett, minek végeztével angolhoni hitrokonait kereste fel, hol, mint

akademitá, saját költségén több évig tanult. Hazájába való visszatértekor az unitárius vallásközönség nagy Maecenasa, boldog emlékezetű Berde Mózes ajánlatára gr Bethlen Kamillo családjánál nyert nevelői állást, de a nevelésére bizott kis grófot, Márkot, szülői, a francziás szellemű műveltségtől vonzatva, Franciaországba viszik, neki pedig végkielégítésül egy kis összeget adnak, a melyet ő szép eredménnyel gyümölcsöztetett, megsokszorozott; majd a szülőitől nyert kis ingatlan örökséget is nagyban növelte. Így előrelátással, szorgalommal, munkássággal szép vagyongára tett szert.

Csendes falusi lakában, távol a világ zajától, a gyöngéd, a gondos édes anya környezetében egyszerűen zajtalanul élt. — Az édes anya halála után a jó édes anya szeretetét, gondosságát pótlandó 1883-ban nőül vette a nálanál jóval fiatalabb Bedő Zsuzsannát, Bedő Lajos recsenyédi unitár. lelkész leányát, ki 10 évig tartó boldog házas életében az ő, addig annyira egyhangú, életét vidámmá, kellemessé tette s betegsége alatt is egy jó édes anyához hasonlóan, éjjeli, nappali fáradságot nem kimélve, állott őrt mellette.

Élete egyszerű és zajtalan volt, de közbizalom és közszeretet környékezte, minden egyesület, testület sietett őt tagjai sorába iktatni. Tagja volt a székely-udvarhelymegyei törvényhatóságnak, elnöke a sz.-kereszturi választó-kerület függetlenségi és 48-as pártjának, a márczius 15-iki ünnepélyeket rendező bizottságnak, az udvarhelymegyei néptanítók segély-egyletének, az Orbán-szobor bizottságnak; vallásközönségénél pedig az Egyházi Képviselő Tanács tagja, a székely-kereszturi unitár. gymnasium felügyelő gondnoka s a kereszturkőri Távid Ferencz Egylet elnöke.

Ily nagyszámu tiszteletbeli hivatal mindenikének a legnagyobb pontossággal, odaadással megfelelt; kész volt azok bármelyikét szellemi munkásságán kívül anyagi áldozattal is támogatni. Én őt itt csak mint a sz.-kereszturi unitár gymnasium főgondnokát mutatom be.

Ezt a tiszteletet mindig a legnagyobb odaadással teljesítette. Valami rendkívüli esetnek kellett lenni, hogy ő a gymnasiumi igazgatóság gyűléseiből vagy egyszer kimaradjon. Jelenlétében mindannyiszor tanujelét adta a nevezett gymnasium jó hírneve, virágzása iránti hő vágyának. Az ifjuság iránt atyai jóindulattal viseltetett, már életében több ifju élvezte kegyes adományát. Gondnoki tisztéből kifolyólag az egyes iskolai éveken több ízben megjelent a tanórákon s naphosszat élénk figyelemmel kísérte a tanítás és tanulás menetét s nagy öröme telt a tanuló ifjuság haladásának szemlélésében. A rendszeren egy hétig tartó évről vizsgán mindig jelen volt s oly éber figyelemmel hallgatta a vizsgázó ifjúkat, mintha mindenik édes gyermeke lett volna. A jó igyeke-

zetü ifju iránt elismerőleg nyilatkozott, a hanyaggal szemben pedig nem hiányoztak atyai intő szavai.

Hazája, egyháza, a közügy iránti szeretetének, lelkesedésének zálogát, tette le halála előtt egy néhány nappal kelt végrendeletében. Általános örökösévé a sz.-kereszturi unitár. gymnasiumot tette; a nemes ügy szolgálatában álló Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesületnek 4000 frtot, ugyancsak a sz.-kereszturi szövő ipariskolának 1500 frtot hagyományozott s az udvarhely-megyei néptanítók segélyegyletét is tetemes összeggel segélyezte.

Ezek és még több kisebb hagyománya mellett annak rendje szerint szeretett nejeről is gondoskodott, éppen egészen rokonairól sem feledkezett meg, jóllehet ezekkel szemben egy kissé bőkezűbb is lehetett volna, de úgy látszik, s egész élete lefolyása is azt mutatja, hogy mindig a közézel lebegett előtte s végrendeletében is ezt akarta megvalósítani.

Az emlékezetben is kedves halott munkáját minden téren Isten áldása kísérte; czélja megvalósítása tudatában hunyta be szemeit. Áldott legyen emléke!

(Székely-Keresztur)

Pap Mózes.

Benczédi Lőrincz halálára.

Nem mentél egyedül a sírnak néma honába;
Sirba szállt a szülők kedve, reménye veled.
S nem egyedül szüleid özönölve öntik a könnyet:
A Muzsák s az Erény bánata is kesereg.
Haj! kora vész tépett le az ágról gyenge virágszál.
Nyúgodj! hol e vihar nem dül, mint te: pihen!..

Rédiger Géza.

Háromszéki levél.

Jelen sorok megírására az Unitár. Közl. hívott ki, márcziusi számának „Apróságok“ czimü rovatában ezen szavaival: „Sepsi-Köröspatakon egy gazdag katolikus nő leányiskolát állított fel s apácza tanítókat fogadott, a kik tejjel, kalácsal fogadják a vidéki unitárius leányokat.“ Erre az „apróságra“ van néhány szavam. Konstatálom, hogy a mit e sorok mondanak, való, igaz; de ez még nem minden. Mert annak az apáczáktól vezetett leányiskolának ma több mint 50 unitárius vallásu növendéke van Árkosról, Kálnokról, Szentkirályból, Kökösből és Köröspatakról. Legtöbb, — mintegy 40 — Árkosról van Hitoktatásra hetenként 3 órán, a köröspataki iskolába járnak, de nagyon hiányosan. Ellenben a kath. templomba elviszik őket minden pénteken, a hol csakugyan megimádkoztatják s tanítják keresztet hányni, üdvözlégyet mondani, s „dicsértessék stb.“ módon köszönni. Mindenik unitárius

leányka köntöse zsebében „olvasót“ rejteget s jól tudja, hogy az mire való. Az árkosi unitárius leányka maholnap jobban tud katolikus, mint unitárius módra imádkozni. Az apácák megtiltják nekik, hogy papjuknak valamit eláruljanak abból, a mi ott történik s a szent képeket, mit könyveikben rejtegetnek, nehogy megmutassák.

Én t. szerkesztő ur, a világosságnak, a józan tudásnak és az őszinte hitnek vagyok híve és apostola, azért minden iskolát úgy nézek, mint a tengeren a sötét éjszakában irányt mutató világító tornyot. De olyan tornyot, melynek az ablakai le vannak függönyözve, a melyben azért gyujtanak lámpát, hogy önmagukat világítsák meg, mások pedig ne lássanak, ha oda be nem mennek, — olyan tornyot nem kérek. Már pedig az a s.-körös-pataki apácza-iskola ilyen.

Avagy hát arra való az iskola, hogy kétszinűsködésre, titkolózásra, bujkálásra tanítsa a gyermeket. Arra való, hogy egy védtelen kis leánykával meggyűlöltesse az édes anyja vallását, meg ezért az édes anyját is, mert az unitárius, az unitárius pedig „nem idvezül, hanem elkárhozik.“ Hát mit akarunk az ilyen leányokkal? Apáczat nevelünk belőlük, hogy kerüljék a becsületes kézi munkát, melylyel édes anyjuk s édes apjuk tisztességet szereztek maguknak is, a hazának is.

Én irtózom a butaságtól s kerülöm az olyan iskolát, a mely elbutítja a székely nép leendő anyái józan eszét. Már pedig, azt mondhatom, hogy a köröspataki apácza leányiskola egyébre nem jó, mert az biztos, hogy ott a tanítás a lehető legrosszabb. Ezért csodálkozom az árkosi, kálnoki, szentkirályi, kökösi és köröspataki derék unitáriusokon, hogy a saját jó iskoláikat odabagyják s gyermekeiket beküldik Köröspatakra, hogy megtagadják hitüket. Vegyenek példát azoktól a köröspataki szülőktől, a kik már észrevették a veszedelmet és az őszszel nem adták oda gyermekeiket. Kövessék ezt a jó példát s azokért a csillogó gyöngyökért, azért a mázolt képért, a melylyel a jámbor apácák a leánykákat csábítgatják, ne engedjék ki kezök közül, mert vétkeznek gyermekeik, önmaguk és vallásuk ellen!

Én remélem, hogy unitárius szülő gyermeke ez esztendőn túl nem megy az apácák kutjára zavaros vizért, hanem iszik ott-hon tiszta vizet a saját kutjából.

Ugy legyen!

Látó.

A szószék hatása.

V. — E

Kétségtelennek tartom az ellenkező vélemények mellett is hogy a szószék *átulánosságban* veszíti hatását. Ez a panasz széles Magyarországon annyira általános, hogy én ezt bizonyítandónak

sem tartom. Oka pedig az, hogy nemcsak korunk anyagias, hanem lelkészeinkhez is e szellem nagy mértékben kezdett bejutni.

A papok hova-tovább eltévesztik pályájuk igazi célját s csak kötelességet ismernek és nem missiót teljesítenek.

E pálya sok helyt félkenyeret ad, a másik fél keresése megadja a gondot az észnek, a munkát a kéznek. De elvesz a szónoklat hatalmából, erejéből.

A fiatal papok közzül is sokan nem készülnek. Ah, — mondják — tudok én az atyafiaknak eleget beszélni. Pedig semmi sem izetlenebb, mint szánkon az Isten igéje — pongyolában.

A készületlen pap általánosságokban beszél. Frázis, frázis! semmi nyoma a lélekben. A földműves nem összevagdálja itt-ott földjét, hanem egyöntetű barázdákat hasogat

A beszéd tárgya gyakran nincs semmi összefüggésben a gyakorlati étellel. A szónok céltalanul jár-kel azon a mezőn — a melyen semmi sem terem.

Elvont eszmékről, bölcselmi dolgokról beszélni dicsőségnak tartják. Pedig — gyakran tenni ezt — hiba. A népnek nem kell sokat bonczolni, részletezni, hanem kell *elbeszélni*. Ez az ő eleme. Nagyok életét, cselekedeteit kell elmondani, de nem agyrendszeröket bontani fel. Több *epikai* elemet az egyházi beszédekbe!

Sok hiszi, hogy csak a szószéken pap. Pedig minden cselekedete kellene, hogy megegyezzzék hivatásával. Példás családi élete, társadalmi érintkezése emelje e tárgyakról tartott beszédeinek hatását. Ha ellenkezőleg van, szónoklata el veszti igazi hatását

Részemről hiszem, hogy ha összes hiveink a műveltség kellő magaslatán állanának, nagyjaink képei minden erkölcsi veszély nélkül diszithetnék templomainkat s talán benépesítenék lelkeinket szép gondolatokkal. Így e nagyokra vonatkozó megemlékezések is talán közetlenebb hatást gyakorolnának ránk. Ma ez még korai!

a+b.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— A közelgő ünnepekre köszöntésünket küldjük összes olvasóinknak.

— **Zsinat.** A háromszéki és f-fehéri egyházkörök márczius 5-én népes értekezletet tartottak N-Ajtán a zsinattartás helyének meghatározása ügyében. A háromszéki kör Bölönt, a f-fehéri Felső-Rákost ajánlotta a zsinattartás helyéül. Indokolt volt mindkét ajánlat Bölön új templomának felszentelése, Felső-Rákos temploma 100 éves jubileumi ünnepélyével kívánta összehozni. Bölön javára döntött az értekezlet, mivel a felszentelési ünnepélyt elodázhatlanabbnak tekintette, mint a jubeliumot. A rendező bizottságba az elnök espereseken kívül 16 tag lett beválasztva egyházi és világi afiai közül. A zsinat napja aug 25-ike. A zsinat tartási költséke 2000 frtban lett megállapítva, a miből két kör lélekszámát tekintve, egy személyre körülbelül 20—25 kr. esik. ott lévő.

— **Konfirmációi énekeink Angliában.** Egy angol unitárius lelkész (Herford, Lynnbén, Norfolk megye) konfirmálni szándékozván az ifjakat, a mi

Köszönet
E-1

konfirmációi énekeinket szerezte meg. Fangh Erzsébeth kisasszony, ki a múlt évben Londonban tanult, mint személyes ismerőse, küldötte meg dallamainkat, minthogy a szöveget már ismerte. Herford lelkész úr nagy barátja a magyaroknak.

— „Értelem az eszmét!“ Az unitárius „lelkéször“ felállítására és szervezése érdekében az Unitárius Közlöny közelebbi számában a fennebbi cím alatt tett felhívás a székelyföldi lelkészek többjei közt vizshangra talál. — Azt bátran állíthatjuk, hogy a mint más téren is kiszámíthatatlan üdvös eredményt szült már a társulás és egyesülés útjani munkálkodás, úgy a lelkészi munkamezőn is szükség van rá és a tervbe vett lelkéször egy régóta érzett hiányt pótolna. — Érdeklődéssel nézünk elébe tehát a kiküldött bizottság tervezetének; de addig is bátorokodnánk azon véleményünknek adni kifejezést, hogy jónak látjuk, ha a lelkéször a D. F. egylet mintájára *fiók-körökkel* szerveződnék és *fiók-körökben* is munkálkodnák; mert úgy hisszük, hogy ha a kör munkálkodása a Kolozsvárt évenként egyszer tartandó s igen kevés lelkész által látogatandott gyűlésre szorítkoznák csak: alig ha birna megfelelni az előtte álló czélnek.

— k —

— Gál Kelemen főiskolánk ifju derék tanára márczius 21-én bölcselatudori vizgát tett kiváló szép eredménnyel, a minek velünk együtt nagyon sokan örvendenek. Gratulálunk!

Köszönjük

— Vigyázz! Egy roppant sokat ígérő hirdetés akadt a kezünkbe, a mely fennhangon kürtöli, hogy megszületett „a legotcsóbb, legjobb magyarnyelvű heti ujság“ a nép számára, melynek neve leszen „Független ujság“ Nagy öröm fogott el, a mikor láttuk, hogy a kisiparos a mezőgazdasági érdeke fog szívét függeni a „Független ujság“-nak. Azt akarja elérni ez az ujság, hogy a népet meg ne csalják adásnál, vevésnél. Minő szép ígéretek ezek mind a s t a g betűvel írva, de nézzük már a vékonyabbakat is s mit látunk? Azt, hogy ez az ujság „azt akarja, hogy azok a törvények, a melyekből kára lenne minden kereszténynek: katolikusnak, reformátusnak, kálvinistának, görög keletinek egyaránt, megváltoztassanak.“ Ezek a saját szavai. No erre már megcsóváltuk a fejünket. Ej, ej a manóba — gondolók — furcsa népboldogító lehet az, a ki minden keresztényt boldogítani akar Magyarországon, s még azt sem tudja, hogy miféle vallású keresztények vannak Magyarországon. Hát a református s a kálvinista nem mindegy? Hát az evangélikus vagyis lutheranus s az unitárius nem keresztény? No ez gyanus apostol!

lud

Vizsgálni kezdtük a szózatát közelebről s mire jöttünk rá? Hiszen ez a keresztényt úgy írja, a hogy az unitárius s mégis az unitáriust nem ismeri kereszténynek. Megtaláltuk a titkot: ez nem más, mint a katolikus; a pápista keresztény. Ez akarja boldogítani a magyar népet! Ez az ugynevezett „néppárt“, a mely ezelőtt a Zichy Nándor és Eszterházy Mórész Miklós grófok vezetése alatt alakult meg s a „katolikus“ jelzöt csak azért hagyta el, hogy a protestáns s az unitáriust lépre vigye. Így van ez t. olvasó és nem ráfogás. Bizonyosságunk a gyulafehérvári r. kath. „Köznevelődés“, a mely éppen most közli a „Néppárt“ programját s a melyben más szavakkal ugyanezek vannak elmondva, azzal a különbséggel, hogy a lap már kimondja, hogy a katolikus egyházon esett sérelmeket akarja megorvosolni. Ezért a néppárt budapesti irodája egyenesen a katolikus körök, olvasó egyletek elnökeihez intézi kérését, mert az a legközelebbi célja, hogy a közelgő követválasztásoknál csak olyan embereket vigyenek be a képviselőházba, a kik a néppártnak hűvei, a kik 16 probás katolikusok. No köszönjük az ilyen szép boldogítást! Volt részünk

benne száz esztendeig a mult százban, a mikor minden unitárius csak úgy juthatott hivatalba, ha katolikussá lett. Mi ilyen üdvösséget nem kérünk s övva intünk minden józan gondolkozású unitáriust, hogy ha ingyen adják se olvassa a „Független lapot,“ mert függetlenségével fog fizetni érte.

— Az ifjuság köréből. Főiskolánk ifjusága halás kegyelettel ünnepelte meg az idén is a szabadság nagy napját, márczius 15 ét. Az ünnepély a tanári kar s szépszámu női és férfi hallgatóság előtt d. e. 11 óraker a főiskola dísztermében folyt le. Imát mondott Ürmösi Károly III. éves papnövendék, beszédet Bedő Árpád VIII. o. tanuló, szavaltak: Utó Áron és Czako Jenő VII. o. tanuló, énekelt az „Ifjusági dalárda“, zenélt az „Appolo-kör.“ — Sándor napja alkalmából intézetünk ifjusága fáklýás zenével tisztelte meg Boros Sándor iskolaigazgatót. Az ifjuság ragaszkodását és jókivánatait Kovács István VIII. o. tanuló fejezte ki, mire az igazgató meleg hangon válaszolt. i. n.

Sándor Ferencz oklándi ny. lelkész f. hó 1-én Abásfalván, Gergely fiánál, elhalt. 82 évet élt. 53 és fél évig papszkodott. Nyugalomba ment 1890 öszén. Neje Egyed Mária -- kívül 52 évig élt boldog házás életben. — 4 évvel előzte meg a halálban. Koporsója mellett voltak gyermekei: Sándor Mózes Udvarhelymegye érdemes tanfelügyelője, Áron kadácsi pap, Gergely abásfalvi pap, Eszter derzsi papné, az elhunyt menyei és veje Sándor Gergely. Együtt sirt ezekkel 17 szép unoka. — Temetése márcz. 3-án volt. Vidéken ritkaság számba menő volt ez. Az összegyűlt sokaság, a nyilvánuló érzelmek és a felismerhető nagyfoku részvét tették azzá. A halottas háznál, a temetésre megjelent homoród vidéki dalkör énekelt gyászdalokat Ajtai almási pap vezetése mellett. Imát mondott Kisgyörgy Sándor vargyasi pap és egyházköri jegyző, mely után megindult a halottas menet Oklánd felé. A kíséret 25 szekeren követte a koporsót folytonos harangszó mellett. Egy óraker érkeztek Oklándra, hol a határszélen, a nők által ez alkalomra készített, két nagy gyászlobogó alatt várta a falu népe, elmondhatni teljes számmal, volt kedves papját, most kedves halottját. A sirnál is énekelt a dalkör, mely után Pál Ferencz oklándi pap mondott beszédet és imát s Darkó esperes bucsuzott el az egyházkör nevében a kör nesztorától Legyen nyugalma csendes. sirja felett béke, lelkének menyben üdv és boldogság! Oklánd. 1895 márcz. 13. P. F.

Lapunk egyik közelebbi számában a néhai Sándor Ferencz arczképét és életrajzát fogjuk adni. A megrendeléseket előre kérjük. Azoknak, a kik legálább tíz példány árát beküldik, a néhainak keretbe foglalható önálló képét ingyen adjuk.

— Nagy Ferencz, énlaki unitárius kántor-tanítót és családját vesztéség találta egy magas lelki tulajdonokban ékeskedő, de testileg húzamos ideig gyöngélkedett 10 éves leánykájának márcz. hó 9-én történt halálában. Méltó fájdalmában annál inkább osztozunk, mert az ily vesztéség családjában pár év alatt most a harmadik volt.

— Sajtó hibák. Lapunk mult számába a 46-ik lapon a második cikkbe Erzsébeth név helyét I z a olvasandó.

Murányi Sándornak mult havi 3-ik számunkban közölt „A z élet könyve“ című versélen

A 4-ik versszak 3-ik sorában: e síró harcok — helyett olvasandó: e síró harcok.

Az 5-ik versszak 2-ik sorában: S les z nek helyett: S les z t ek.

A 11-ik versszak első sorában s z é p e n helyett: N é p e m olvasandó.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Emléket Dávid Ferencznek. Egy 85 éves „öreg asszony“, a ki nevének elhallgatását kívánja, Budapestről 5 frtot küldött „a mi Dávid Ferenczünk kápolnájára.“ A derék asszonyság csak híreből ismeri valásunkat,

de a Murányi Farkas Sándor „Dávid Ferencz Emlékezete“ czimű ódája megjelenése óta bámulattal őrzi emlékei között a nagy martir képét, s rendszeren elolvastatja magának „kis közlönyünket“, a hogy az Unitárius Közönyt nevezni szokta. Ennek „köszönhetjük ezt az 5 fítot is, a melyet a derék „öregasszony“ hű barátja Murányi Farkas Sándor juttatott kezünkhez. „Ha gazdag asszony volnék többet adnék, de fogadják ezt is szívesen egy önöket, valásunkat annyira szerető öreg asszonytól“ Köszönet, hálás köszönet érette ekkora összeg oly nemes jó indulattal több, mint a mennyit remélhetünk! (?-ik közl.)

A Dávid Ferencz emlékét tisztelők vegyék szíves tudomásul, hogy a lapunkban megindult mozgalom határozott célja, hogy Dávid a nagy unitárius apostol emléke méltó emlékekkel megörökíttessék. Hogy az emlék kápolna, imaház, emlékoszlop, vagy emlékszobor legyen-e, azt az adakozók többsége fogja eldönteni. Ezt azért nyilvánítjuk ki, mivel az érdeklődők és az adakozók más meg más czímet neveznek meg.

Szerkesztői üzenetek. P. F. O. A képért köszönet, s a közreműködésért is. Ha mozgalom indul meg, mi beleállunk s a képpel megsegítjük a vállalatot. Jó lenne, ha a kért számokat egy-két érdekelt positive magára vállalná. — K. D. F.-v. Mind az öt éppen jó. Ilyeneket máskor is szívesen veszünk. A mi befért: azt adjuk már — Ü. K. Szg. A válaszáért köszönet. A kiadás ügyében levél megy. — P. M. Szk. Remélem minden rendben van. — D. A. Szmf. Nyomatásban megjelent volt ugyanabban az évben Pozsonyban, de ha csak lehet éppen ezt adni fogjuk jövőkor. A könyvet beadtuk b. nevében a könyvtárba — S. J. „Érleljük az eszmét“ csak a jövő számlán adható. — L. I. F. R. A cikket egy kis összevonással adni fogjuk. A mozzanatokról csak tessék beküldeni a tudósítást. — V. M. r-a A jövő számban adjuk a szöszéket. de a másik — sajnos — még akkor is aligha elfér. Ez talpraesett. — N. I. s. Az ügy már ki van adva Rajtam nem fog mulni A „kör“ ügyében nem volt megtartva, de érdekesen halad. — K. L. KS. Tulságosan hosszú volt. Ugy nem közheltük. Rövidebbet szívesen.

Az egyesület pénztárába 1895 február hó 20-tól márczius hó 22-ig 1 frt rendes tagsági díjat fizettek: Sárdi Lőrincz, Tóth István 95-re, Vass Domokos, Szigei Miklós 94-re, Müller Gyula 95-te Czákó József, Bedő Dániel 94-re, Debreczeni Sándorné 95-re. Dr. Wéttenstein József 95—99-re, Kelemen Istvánné 91—92-re Jelen József fné és Macskási Lajosné 95-re Kolozsvárról. Rázmán Elek 95-re Komjászegről, Nagy Balázs 95-re Tordáról, Simon József 95-re Torockókról.

1 frt 20 kr. előfizetési díjat fizettek: Lászlóczki Sámuel, Borsos Imréné, Bleha Jánosné 95-re, Böckel Károlyné és Somodi István 94-re Kolozsvárról, Szigei Cseh Sándor és Csapkés Ödön 95-re Tordáról, Thoroczky Venczel 94-re Guraszádáról.

60 kr. kedvezményes díjat fizetett Komjászegi Miklós Komjászegről.

10 frt alapító tagsági díjat fizetett: Darkó Lajos Nagy-Ajtáról és Járai Róbert Dézsalfváról.

A kereszturi fiók-egyesület pénztárába egy frt rendes tagsági díjat fizettek: Gábor Albert Martonos, Borbély Sámuel, Bedő Dénes, Dr. Jankovich Pálné Sz. Keresztur.

Kolozsvárt, 1895 február 22-én

Gálfi Lőrincz,
pénztárnok.

TARTALOM: Krisztus és a fenyőfa. Legenda. Végh Mátyás 49. l. — Az idő teljességében. J. Freeman Clarke. 50. l. — Egy kalvinista unitárius. Dr. Brassai Sámuel. 51. l. — Atyám sirhalmán. (Költemény.) Józán Miklós. 53. l. — Öreg asszony bibliája. Boros György. 54. l. — Raffaj Károly. (Arczképpel.) Papp Mózes. 56. l. — Benczédi Lőrincz halálára. (Költemény.) Rédiger Géza 58. l. — Háromszéki levél. Látó. 58. l. — A szöszék hatása. a-b. 59. l. — Egyház és iskolaimozgalmak 60. l. — Egyesületi élet és munkásság. 62. l. —

STEIN JÁNOS egyetemi könyvkereskedésében KOLOZSVÁRT

megjelentek és kaphatók:

Énekes könyv. Istent dicsőítő magasztalások és esedezések. Az unitáriusok használatára. 1895. 3. kiadás. Kötve **50 kr.**, félbörkötésben **1 frt.**, diszkötésben **2 frt.**

Imakönyv templomi használatra. Irta Albert János. . . . . **1 frt 80 kr.**
kötve **2 frt 10 kr.**

Halotti énekeskönyv. Az erd. unit. egyházközség használatára. Kötve **54 kr.**

Gr. Széchenyi István. A nemzeti bölcs emléke. Könyörgés. Irta Ferencz József. . . . . **20 kr.**

Unitárius káté, a konfirmációi vallástanításra. Irta Ferencz József. Kötve **40 kr.**

Unitárius kis tükör, vagy az unit. egyház tört, hitelvei, egyházalkotmánya és szert. Irta Ferencz József unit. püspök . . . . . **60 kr.**

Keresztény vallás elemei. Kérd. és feleletekben az unitáriusok értelme szerint. (Kriza-káté). . . . . Kötve **15 kr.**

Imádságos könyv. Templomi szükségre. Köznapi imák. Irta Koronka A. **1 frt.**

Imakönyv, a szépnem számára. Irta Koronka Antal . . . . . Kötve **1 frt.**
Diszkötésben **2 frt.**

Temetési alapigék. Az ó- és új-testamentomból. Összeszedte Kozma M. **1 frt.**

Köznép előtt tartott egyházi szent beszédek. Irta Péterfi Sándor. 3 füzet.
Egy-egy füzet **1 frt 20 kr.**

Egyházi szent beszédek, különféle alkalomra Irta Péterfi Sándor. 7 füzet.
Egy-egy füzet **1 frt — kr.**

Temetési szent beszédek. Különféle alkalmakra. Irta Péterfi Sándor. **1 frt.**

Szenttörténetek. Unit. iskolák használatára. Irta Simén Domokos. Kötve **20 kr.**

Az evangéliumi csodák. Irta Simén Domokos. . . . . **1 frt.**

A szentháromság eredetének és kifejlődésének története. Irta Simén D. **1 frt.**

Servét Mihály jellemrajza. Irta Tollin H. Ford. Simén Domokos **50 kr.**

Új testamentom. A szentírásnak fejtegető és gyak. magyarázata. Irta Wohlfarth. Ford. Incze D. és Herepei G. 2 kötet. . . . . **8 frt.**

Unitárius irók a 16. évszázból. A nagyváradi disputáció. Kiadták Nagy Lajos és Simén Domokos. . . . . **1 frt 30 kr.**

Unitáriusok 300-ados zsinati ünnepélyének emléke. Könyörgések és egyházi beszédek. Írták Albert János. Ferencz József, Kriza János, Mózes András, Simén Domokos és Incze József. . . . . **70 kr.**

Unitárius püspökök arozképe. Rajzolta Simén Domokos. Ivret . . . **80 kr.**

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt. (Belközéputca 2.)